

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gold. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 15. februarja 1871.

O b s e g: Glas za nogradsko postavo. — Gospodarji! zložimo si zemljišča. (Konec.) — Dolgoletne opazke o kačah. (Konec.) — Poročilo o XX. skupščini Matičinega odbora. — Siva, božica polabskih in českih Slovanov. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Glas za nogradsko postavo.

Iz Črniške fare 6. sveč. — Gosp. Žerjav je v goriškem „Gospodarskem listu“ dne 15. prosenca v 3. tečaju zarad trgatve pisal, da le v slobodni trgatvi bi se našel napredek za naše vino. Ker se mi pa ta misel za Vipavsko dolino neugodna zdi, dovolite, drage „Novice“, da tudi jaz besedo o trgatvi grozdja spregovorim. Ker sem sam tudi vinorejec, ki se veliko z vinom pečam, zato sem že večkrat premišljeval, kako bi se našla pot za napredek dobremu vinu. Prav imate Vi gosp. Ž., da postavo odločiti za dan skupne trgatve je težko*), ker ni vsako leto v istem času grozdje zrelo, zato se tudi v enem času trgati ne more; leta niso vselej enaka; ako je dovolj dežja in gorkote, dozori grozdje poprej in je tudi vino bolje. Ako je pa odveč dežja, in dokler grozdje mecati ne začne, velika suša zrelobo grozdja zadržuje; v takih letih je vino slabeje; za tega del se mora grozdje v takih letih dalje časa na trti pustiti. Res je tudi to, da vinogradi niso vsi enaki; v nogradih na bregu grozdje poprej in bolje dozori, kakor v Brdih, na Proseku, v Dornbergu itd. Vprašam Vas pa: zakaj pa Brici, Prosečani, Dornberžani svoje grozdje vselej pozneje trgajo kakor tisti, kateri imajo vinograde na ravninah v polji? Oni kakor umni vinorejci dobro poznajo, da kasnejša trgatev tudi na bregovih grozdju koristi; čem bolj je grozdje zrelo, tem bolje je vino, in tem lažje in dražje se proda. Res je, da tudi mi se toče in slabega vremena bojimo. Al ko bi zmerom na to mislili, morali bi vselej trgati zeleno grozdje. Da pa iz tacega grozdja se naredi le „čviček“, za kterelega nobeden ne mara, to vé vsak. Toča utegne priti v 10 letih le enkrat, in ko bi tudi v tistem letu vse potolkla, vendar imamo v 9 letih več haska od vina, če čakamo, da grozdje dobro dozori. Večina naših vinorejcev — to je gotovo — želi, da bi grozdje dobro dozorelo; al, žalibog, da nimamo vinogradov skupaj; raztreseni so sèm ter tje; zatoraj so prisiljeni pričeti trgatev kedar drugi; drugače se nam ga veliko pokrade. Pred nekimi leti je bivši naš okrajni glavar Borgi, kteremu še zdaj hvalo izrekamo, več let vse župane ajdovskega okraja nekoliko časa pred trgatvijo sklical, in tudi velike posestnike nogradske. V tem shodu smo se pogovorili in dan trgatve odločili, in tako je

*) To je vendar čudno, da tudi sicer pametni ljudje še tega ne vedó, da nogradsko postavo ne določuje enega časa trgatve za vsa leta, ampak postavo le to pravi, da vsako leto stopijo posestniki nogradov in župani skupaj in po dogovoru odločijo vsako leto čas, pred kterim se ne sme trgatev pričeti. Vred.

bilo prav. Tako bi moralo tudi vprihodnje biti, in v tem bi našli pot k napredku vinstva našega, ne pa v slobodni trgatvi, pri kateri nekteri grozdje še na pol zeleno pobirajo. Živeli tedaj vinorejci, kateri spoznavajo, da skupni pogovor in skupna odločitev trgatve pelje v bolji pridelek vina in povzdigo vinske naše kupčije!

Fr. L. b. n.

Gospodarji! zložimo si zemljišča.

Spisal dr. Jan. Bleiweis.

2. pismo.

Naj dela človek kar koli hoče, gotovo mu najbolje izpod rok gré vse, ako ima pri roki to, česar potrebuje za delo.

Prav tako je tudi s kmetijskim posestvom. Če ima gospodar svoje polje blizo svojega stanovanja, vse dodela hitreje in cenejše. Če ima posestvo bolj odstranjeno, mu je vendar vse lažje, ako vsaj ima vse skupaj, ne pa tam eno njivo, drugej spet drugo, pa še drugej drugo itd.

Če bi si gospodarji posestvo po svoji želji stvariti mogli, gotovo bi si ga tako vredili, da bi imeli vse skupaj.

Se ve, da to vse ni tako lahko mogoče, kakor si gospodar želi in kakor bi si na papirji namalal svojo posest, da bi namalano polje mogel orati itd.

Tako daleč tedaj ne segajo naše besede, ako Vam kličemo: „Gospodarji! zložimo si svoja zemljišča!“

Naš opomin sega tedaj le do tega, kar je doseči mogoče.

Mogoče pa je veliko, ako nas vodi pamet in dobra volja.

In da je to mogoče, pričajo nam dežele, kjer so zložbo zemljišč že dognali, in so zdaj gospodarji srečni, da so jo dognali.

Da Vam, ne omenivši Belgije in Angleškega, le eno državo povem, v kateri so gospodarji tako predru-gačili svoja posestva, da so vse drugač zložena kakor nekdej, imenujem vam tisto državo, ktera od leta 1866., kar je našo armado potolkla in je zdaj Francosko podjarmila, vam je vsaj po imenu dobro znana — in to je Pruska (Prajzovska). Da jaz ne maram za Prusa, pa tudi ne za tiste, ki ž njim vlečejo, to mi boste menda radi na besedo verjeli, a vendar moram reči, da je res, kar je res: oni so v tej zadevi mnogim drugim državam v izgled.

Pokazali so, da po zložbi zemljišč se vrednost polja na pol zvikša, surovi in čisti pridelki se pomnože, stroški gospodarski se stanovitno za četrt ali celó za

tretji del znižajo, dohodki za tretjino ali polovico postanejo večji. Kjer se po zaméni zemljišč veliko svetá v deželi tako premeni, da imajo gospodarji svoja posestva skupaj, pa ne raztresena, nekaj tu nekaj tam, dobí dežela — rekli bi — skor ves drugačen, prijetniši pogled. In posebno pri nas na Kranjskem in Primorskem so zemljišča tako razkosana, kakor skoro nikjer tako.

Da pa se taka zaména more izpeljati, treba je postaviti, — ne postave, ktera bi ukazavala, da se mora to zgoditi, ampak take postave, ktera gospodarjem polajšuje zložbo, da se izvrši hitro, primerno in brez stroškov.

Taka postava mora, tako rekoč, prijateljica in voditeljica biti gospodarjem, ne pa beriška šiba, ki ljudi priganja na zložbo. In v svesti smo si, da poslanci národa v deželnih zborih bodo pritrdili le taki postavi.

Ako dobimo tako postaviti in se je naši bolj razumni gospodarji prav čvrsto poprimejo, gotovo si pomagamo na bolje. Ker pa pričakujemo, da po novi uravnavi zemljišč, ki se zdaj izdeluje, bodo pri nas na Kranjskem sedanji prenapeti zemljiški davki se zeló znižali, zato se nadjamo tudi tega, da s tem večim veseljem se bodo naši gospodarji poprijeli zložbe zemljišč, čem bolj se bodo njihova srca ohladila davkarške môre.

Natoroznanske stvari.

Dolgoletne opazke o kačah.

Spisal France Ipavec, zdravnik v Novomestu.

Zanimivo za vsacega, koristno zlasti za kmeta.

(Konec.)

Kakor pa more vsaka stvar brez razločka v raznih okoliščinah biti človeku v prid ali škodo, tako nam tudi kače vsakoršne baže škodujejo in koristijo, le naša pamet je preslaba, da bi mogli vse to spoznati; še celó težko pa moremo spoznati korist teh živali.

Škoda, ki nam jo storé nestrupene kače, je le ta mala, da nam pojedó majhne mlade ribice, in to le blizo vod, ki so polne rib; druga škoda nam ni znana. Koristne so pa tako, da se ne dá dopovedati; one čedijo kmetu polje, vinograde in travnike, v katerih prebiva brez števila škodljivih živalic: gosenic, črvov, kobilic, kebrov, murnov, ter mu tako zagotové žetev, ki bi bila brez njih morebiti slaba. Kakor nam pripovedujejo take priče, katerim smemo verjeti, namreč zdravniki in naravoslovci, koristijo kače Lahom sploh, posebno pa Neapolitancem s tem, da jim hladijo mlačno neokusno vodo, ktere bi sicer piti ne mogli, to pa se tako zgodi: v vrč vode denejo eno ali pa več kač, kakor je vrč večji ali manjši, in tako ostane voda hladna. Če zdravniki komu kako nogo ali roko odrežejo ali mu morajo po potrebi kaj na glavi rezati, mu morajo toraj tudi prav mrzle vode na rane pokladati, da se ne prisadi; takrat hladijo vodo s kačami, ker nimajo ledú. Tako so nam menda kače na mnogotero stran koristne; al mi menda tega še zdaj ne vemo. Tudi imajo ljudje nestrupene kače za veselje in kratek čas, ki so jih že navadli tako, da so se z otroci in psi igrali, da so ž njimi iz ene sklede mleko jedle in večkrat se je neki prigodilo, da so pile na paši mleko iz kravjih vimen.

Veliko strašnejša je škoda, ki jo človeštvu delajo strupene kače, kakor na pr. velikanja in druge, čeravno nestrupene, pa škodljive kače; velikanja namreč, ki je do 20 čevljev in po več dolga in debela kakor najmočnejši mož okoli prs, ovije truplo živali ali

človeka, ktereга v svojo pest dobí, ter ga zdrobí in požre. Večkrat umorijo uplenjeno stvar s svojim strašnim strupom. Tako nam pripovedujejo, da je na severnem Nemškem v neko mesto posestnik zverinjaka prišel, ki je imel med drugimi čudnimi živali tudi ropotačo, ktero je za denar kazal. Ker ne trpijo imenovane kače lahko mraza, najde nekega jutra ropotačo vso trdo in skoraj mrtvo; zeló se vstraši in boji se zgubiti eno najimennitniših živali svojega zverinjaka. Odpre toraj dobro zavarovano kletko, vzame kačo iz nje ter jo nese k dimniku, da bi jo gorkota oživila, kar se tudi v resnici kmalu zgodi. Ko se kača zopet oživi, kar pregibaje se naznanja, nese jo precej sopet na stari kraj v varstvo, ali komaj jo položi v kletko, ga že tudi v desni palec vgrizne. Vgrizeni posestnik zverinjaka, vedé kako hud je strup ropotače, pošlje brž po ranocelnika, najbliže njega stanujočega; on pride in mu nemudoma odreže ranjeni prst. Ali akoravno mu je zdravnik odrezal prst, umrl je vendar, predno je četrt ure preteklo za rano. Kakor velika in strašna je vendar škoda, ktero človeštvu imenovani dve plemeni te živali prizadevate, vendar ste mu tudi ravno te imenovani živali veliko bolj koristne kakor škodljive; velikanke na pr. iščejo in požirajo mrhovino velicnih živali, namreč slonov, risov, oroslanov itd. ter tako toliko pomagajo, da se ne okuži zrak.

Omeniti je še treba, da kače mrzle ostanejo, naj jih dene človek na solnce, ali na peč ali v posteljo kacega človeka; gorke so le kedar so bolne.

Jež je za človekom najhujši sovražnik gadov, in Bog vedi, ali ni še celó večji nego človek, kajti težko da bi ljudje pomorili toliko gadov, kolikor jih pomoré ježi. — Razun ljudi in ježov ima gad še druge sovražnike, in to so velike tice ujede, kakor na priliko sova, orel in drugi, ki jih če tudi redkokrat, vendar-le umoré. Med vsemi živalmi ježu gadovi zobje najmanj škodujejo, še celó kedar ga gad vgrizne v rilec, ki je najobčutljiviši del ježovega telesa. — Jež požre gada s strupom vred brez kakove škode; on počaka gada za kakim velikim kamenjem, na katerem se ta navadno greje, ter ga napade spečega, mu pade na hrbet, ga natakne na svoje igle ter ga nese v svojo luknjo, kjer ga dá precej svojim mladim požreti. Kakor zgorej omenjeno, je brž ko ne jež vzrok, da se ogiblje gad gozdov; temu se vé da tudi pripomore mraz in mokrota gozdov, kakor tudi to, da je drevje na gosto skupaj in toraj med njimi gad skakati ne more.

Nestrupene, neškodljive kače bivajo po nizkih, mokrih, močvirnatih, gadje pa le po suhih, visocih, kamnitih ali peščenih krajih, vendar nahajamo prve (nestrupene) kače na prav visocih hribih, kjer že gadov več ne najdemo. Temu je vzrok to, da gada na visocih hribih že zebe in da si gad na visočinah ne dobí potrebne hrane, nestrupene kače pa, ki se živé od bolj nepopolnoma živali, dobé si na hribih dovolj hrane.

Kedar začne zima, poskrijejo se kače v svoje luknje in se mraza strdé in zaspé, ter se prebudé spomladi, kedar vse oživljajoče solnce že s svojo gorkoto zemljo dobro ogreje. Gadje popred zaspé ter se tudi pozneje prebudé kot druge kače.

Znanstvene stvari.

Poročilo

o XX. skupščini Matičinega odbora

9. februarija 1871.

Pod vodstvom g. dr. E. H. Coste in v pričo ljubljanskih odbornikov (dr. Jan. Bleiweis, baron A. Cojs, L. Jeran, Fr. Kandrnl, A. Lésar, dr. F. Papež, dr. R.